

Орієнтовні тексти
для атестації осіб, які претендують на вступ на державну службу,
щодо володіння державною мовою

Текст 1: Географічний простір України

Історія розгортається у просторі, який визначав для неї рамкові умови. Географічні реалії та *mental maps* (ментальні мапи - англ.) не є незмінними, вони мають власну історію. Реальні та уявні простори входять до історичної спадщини України і впливають на її сучасність. Простір, у якому живуть українці, розташований на Східно-європейській низовині та, за винятком Карпат на крайньому заході, відзначається відсутністю високих гір та відкритістю території. Усе це сприяло міграціям та вторгненням і спричинялося до того, що Україна постійно ставала ареною війн.

Подібно до Росії, Україна тривалий час не мала безпосереднього виходу до світових морів, а це стримувало торгівлю з іншими країнами, а отже, і економічний розвиток. Якщо не брати до уваги походів часів Київської Русі та Козаччини, які сягали Константинополя, то Україна, завдяки побудові торговельного порту в Одесі, лише у другій половині XVIII ст. отримала вихід до Чорного моря.

Найважливішою транспортною артерією України є Дніпро, який переправами пов'язаний з Балтійським морем. Дніпро – це національна ріка України; на його берегах стоїть Київ, який протягом століть був найважливішим містом України. Дніпро – це первісний життєвий простір українських або дніпровських козаків – найбільшого національного міфу України.

Порівняно з північними сусідами – Росією, Білоруссю чи Польщею – клімат, рельєф і рослинність України сприятливіші для рільництва і скотарства. Аж до XX ст. країна мала аграрний, сільський характер і вважалася "житницею" Європи. Розробка корисних копалин, передусім кам'яного вугілля і залізної руди, почалася лише в другій половині XIX ст., що суттєво змінило південний схід та південь України. Ці регіони стали найважливішим центром важкої промисловості Російської імперії та раннього Радянського Союзу.

Родовища нафти у Галичині виснажилися ще на початку ХХ ст., а в 1970-х рр. значною мірою вичерпалися і родовища газу на сході України. Сьогодні країні видобувається недостатньо

нафти і газу, що призвело до залежності від Росії.

Назва "Україна" вперше з'явилася у XII ст. і первісно позначала територію на межі зі степом, предковою лінією розподілу між кочівними землеробами та кінними кочівниками. Відносини зі світом степових кочівників – чи у формі набігів на землеробів, чи у формі економічного обміну – були постійним чинником української історії аж до того моменту, поки російська держава наприкінці XVIII ст. не завоювала останнього спадкоємця Золотої Орди – Кримське ханство, відкривши цим дорогою землеробам у родючі південні степи. Лише відтоді почалося заселення нинішньої Південно-Східної і Південної України українцями, росіянами, євреями та греками, що посилювало поліетнічний характер країни. Таким чином, межа зі степом втратила свою історичну функцію. В історичній пам'яті українців вона живе у розповідях про подвиги українських козаків, ареною яких було степове порубіжжя.

Текст 2 : Мовна свідомість

Мові належить ключова роль у процесах утвердження й зміцнення національної держави. Її поширення в суспільній комунікації об'єднує населення країни в цілісну націю. Водночас мова – це не тільки засіб спілкування. Вона нерозривно пов'язана з природним довкіллям і культурою народу, який нею говорить. У мові акумульовано його віками накопичений досвід, знання й уявлення про світ, вона формує самобутню національну культуру, відмінну від культур інших народів. Саме в цілісному мовно-культурному просторі формується колективна національна ідентичність, в основі якої – усвідомлення кожним індивідом своєї причетності до традицій, культури й історичної долі всієї національної спільноти.

Значення цілісного мовно-культурного середовища у державотворчих процесах засвідчує й нинішній політичний розвиток національних держав, що

утворилися на пострадянському просторі після розпаду СРСР. Найбільшого успіху в побудові незалежних демократичних країн досягли ті народи, які в радянський період солідарно протистояли імперській асиміляції, не дозволяючи російській мові витіснити свою, звужувати сфери її використання. Сьогодні Литва, Латвія й Естонія вже ввійшли до Європейського Союзу, Великий поступ на шляху до суверенної демократії зробила Грузія.

Інший - євразійський - вектор політичного розвитку демонструють пострадянські країни, в яких попередні процеси русифікації корінного населення досягли значного успіху. Показово, що найбільш економічну й політичну залежність від Росії зберігають країни, в яких російська мова затверджена поряд з національною у статусі офіційної - Білорусь, Казахстан і Киргизія.

На жаль, Україна за 20 років незалежності так і не визначилась у напрямі свого шляху, постійно вагаючись між західним і східним його векторами. Такий «буферний» стан країни не в останню чергу спричинив несинхронізований мовно-культурний розвиток різних її частин. Якщо в Західній Україні, де радянській владі не вдалося зруйнувати цілісне українськомовне середовище, населення відзначається розвинутою мовною і національною свідомістю, то ідентичність українців у напівасимільованих східних і південних областях значно послаблена або й роздвоєна між українською та російською.

Подолати деформації мовно-культурної ситуації країни нелегко, але, як показує досвід інших народів, цілком реально,

В умовах послаблення мовної і національної ідентичності громадян України, яке в східних і південних районах набуло масового характеру, надзвичайно важливо виховувати, передусім у молодшого покоління, розвинуту мовну свідомість.

Надзвичайно актуальною слід вважати думку автора про потребу розрізнення двох складників мовної освіти - мовного навчання й мовного виховання. Наша педагогічна практика зосереджується переважно на першому складникові, годі як мовна освіта в жодному разі не має обмежуватися вивченням

орфографії, правил граматики й синтаксису, Не менш важливе завдання вчителя - виховувати в учнів свідоме ставлення до української мови як до суспільної цінності, формувати почуття відповідальності кожного за її стан, за її теперішнє і майбутнє.

Лариса Масенко

Текст 3: Україна: шлях до Європи

Одвіку Україна належала до Європи. Це природним чином стосується географії – першого чинника історичної спадщини. Україна є частиною православної Європи – східного полюсу Європейської історії. Ще Київська Русь була інтегрована у загальноєвропейську династичну і торговельну мережу. Ця орієнтація на Центральну, Південну і Західну Європу посилювалася з XIV до XVII ст., коли Україна входила до складу Польсько-Литовського королівства, хоча західні впливи й досягали України з запізненням та слабшали у своєму просуванні на схід.

Тісніший зв'язок із західним полюсом Європи принесла уніятини православних з римо-католицькою церквою, яка в Галичині існує й дотепер. Європейський характер України посилювали численні євреї, які у пізньому середньовіччі та в ранню новітню добу мігрували з Німеччини та Польщі до України, принісши з собою споріднену з німецькою мову їдиш та створивши мережу зв'язків з рештою Європи.

З поділом Польщі Україна також була розділена. Менша частина на Заході – Галичина – відійшла до Австрії, і це ще більше посилило її зв'язок із Центральною Європою. Більша частина України знову опинилася у гравітаційному полі православного східного полюсу Європи, центр якого знаходився на той час у Росії.

Історія страждань під час двох світових війн також пов'язує Україну з рештою Європи. Тому гасло повернення України в Європу є проблемним, адже Україна завжди була в Європі.

Питання набуває єдиного сенсу, коли Європу визначати як спільноту цінностей, які сьогодні формують європейські інституції. Проте у цьому випадку

поняття Європи буде сумнівним, адже, з одного боку, західні цінності стосуються не тільки Європи, але й Північної Америки, Австралії та інших частин світу. З іншого боку, в Європеєвропейські цінності не вважалися завжди і всюди, а найвідвертіше – у націонал-соціалістичній Німеччині. Про європеїзацію або вестернізацію України у цьому другому значенні можна говорити стосовно XVI та першої половини XVII ст., коли через Польщу в Україні поширилися духовні та інституційні цінності, які можна вважати основою європейських цінностей – право міського самоврядування, становий устрій, гуманізм і релігійна терпимість. Західні цінності в сьогоденні досягли України в австрійській конституційній державі. Їхні елементи з'явилися і в царській Росії з 1905 по 1917 рр., коли вперше дозволено обирати парламент та провадити публічне політичне життя, а також в Українській Народній Республіці. Комуністична ідеологія, яка запанувала потім, гучно проголошувала цінності, співзвучні з європейськими, але Радянський Союз аж ніяк не належав до західної спільноти цінностей. У цьому сенсі можна говорити про поступове повернення України у Європу тільки після проголошення Незалежності.